

391338

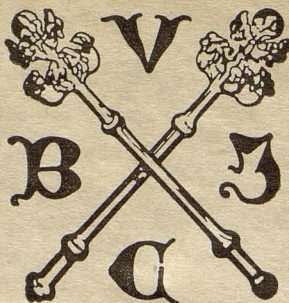
391361

Mag. St. Dr.

II

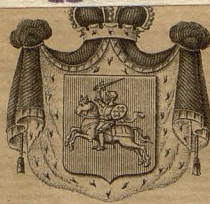
1085 [v. 53]

391338 -

- 391361

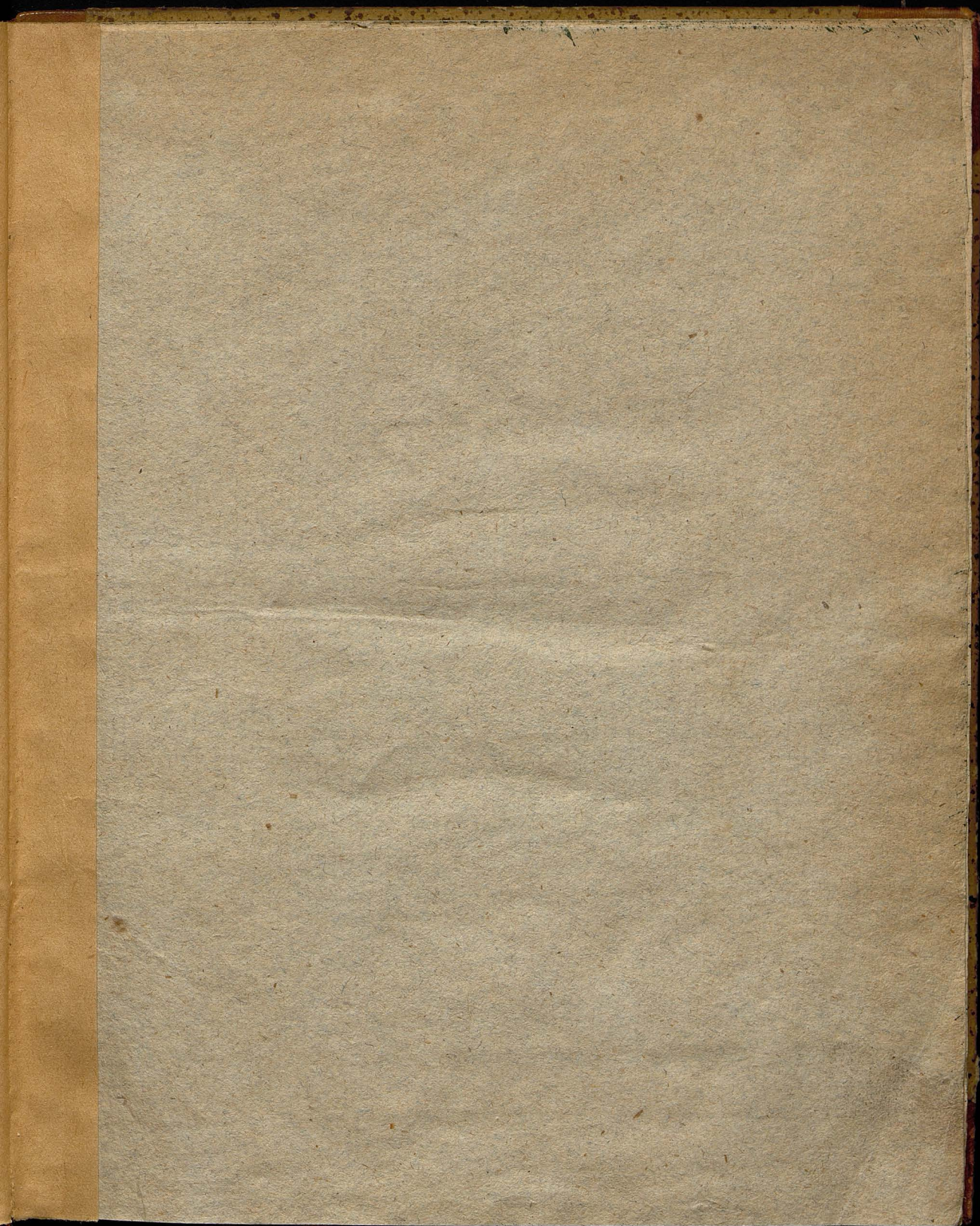
Mag. St. Dr. II

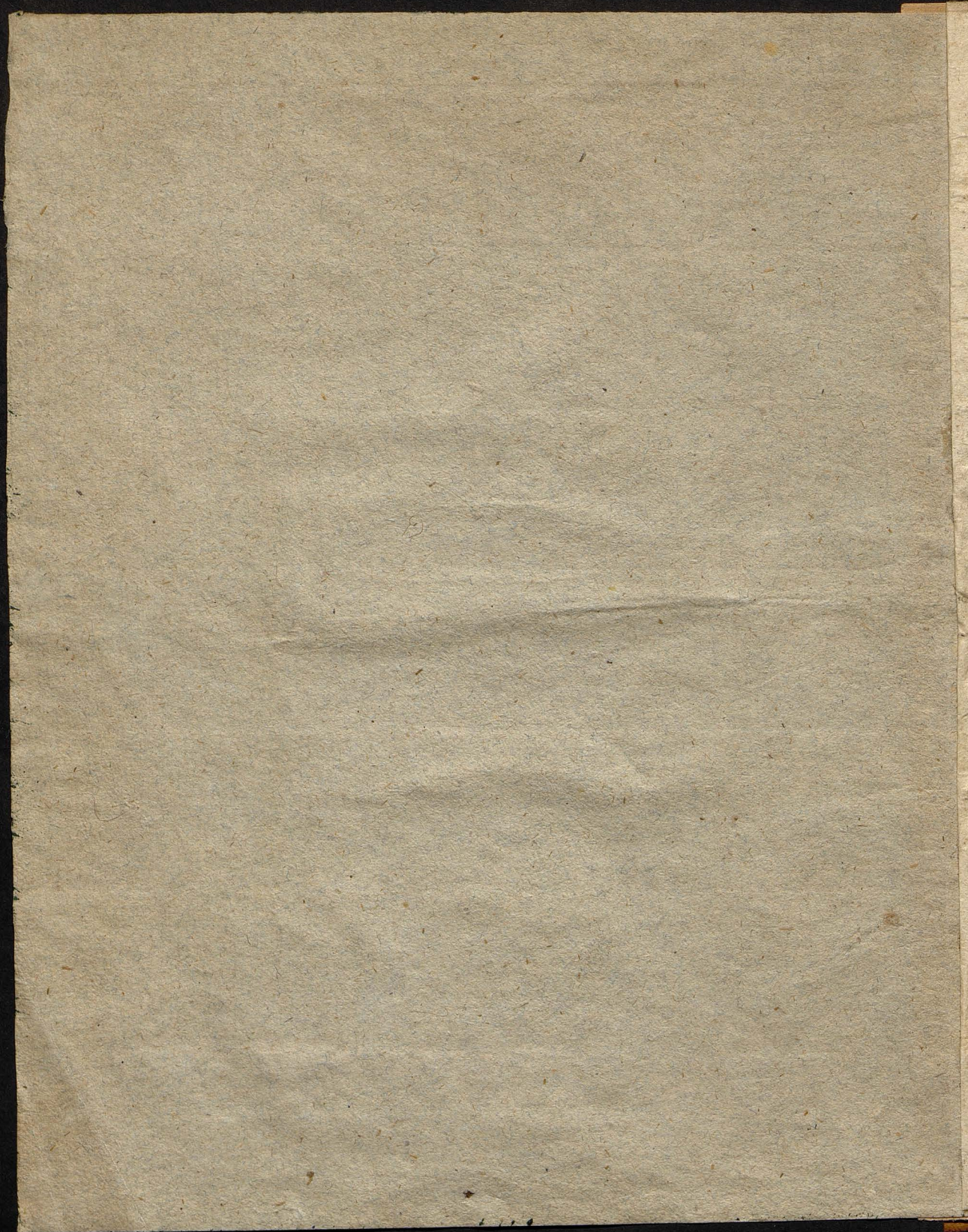

Ex-Libris
PODHORCE

AGET GR.

1319

M O W A
W DZIEN ROCZNICY
OTWARCIA TOWARZYSTWA
DO KSIĄG ELEMENTARNYCH

Na Seffyi dnia 7. Marca Roku 1776.

PRZEZ JMCI X. PIRAMOWICZA SEKRETARZA
KOMMISSYI EDUKACYI NARODOWEY
W TYMZE TOWARZYSTWIE
M I A N A.

---

w W A R S Z A W I E.

W. A. W. C. M.
W. C. M. W. C. M.
OTWALCIA TOY AWTYIWA
DO THE B...
A. M. A. M.
A. M. A. M.

391340
II

NAYIASNIEYSZY PANIE.

PRzy otwarciu Zgromadzenia naszego, którego dziś rocznicę, zaszczytami przytomnością W. K. MCI P. N. Mił. obchodzimy, przyięliśmy na siebie obowiązki, rozrządzeniem krajowej instrukcyi służyć Ojczyźnie, kierując nauki ku wykształceniu cnotliwych a oświeconych ludzi, y dobrych Obywatelów. Mamy sobie za powinność dać powszechności narodowej dnia dzisiejszego sprawę, iako zapatrzenie się na ten szlachetny cel kierowało robotami naszymi; i iakie w dążeniu do niego obrane od nas były środki.

Przekonani smutnym i starożytnych, i niniejszych czasów doświadczeniem, widzieliśmy, iako wydoskonalenie nauk nie zawsze się łączyło z dobrocią i uczciwością obyczajów, a zatym z prawdziwą i z osobną człowieka, i powszechną Narodów szczęśliwością; iako przeciwnym sposobem, zbyt często rozwiozłość i zepsucie z kształtem wprowadzonym przez umiętności, iednym szły krokiem. Przekonanie

to, które aż nazbyt na kunsty i nauki niektórych Filozofów obruszyło pióra, wiodło nas do poznawania przyczyny tak żałosnych skutków. Kiedy się w naukach innego celu nie zakłada, tylko wydać uczonych, kiedy się do pięknego i różnorodnością nabytych umiętności ustroionego dowcipu zupełną przywiązuje chwałę; kiedy za grunt instrukcyi nie będzie położona wprawa młodego człowieka w rządzenie się zdrowym rozumem i dobre nałogi; wyniknąć musi złe użycie nauk, a takowe użycie równie szkodliwe jest, jako gruba niewiedomość i owoce iey błędy.

Nic zatem lepiej nie mogło nas ochraniać od żałosnych w tej rzeczy omyłek, jako założenie sobie w rozrządzeniu nauk tego celu, który sam jest zdolny okazać, na co użyte być mają nauki. Książki Elementarne umiętności, każdemu Obywatelowi powszechnie pożytecznych, koniecznie potrzebne były. Otrzymanie takowych książek, zamierzonym jest ustanowieniu naszemu końcem.

Obwieszczenie względem Książek Elementarnych, pismo od nas Prześwietney Kommissyi Edukacyi Narodowej podane, a od teyże Kommissyi pochwalone i powagą iey ogłoszone, składem jest myśli naszych i świadkiem naszego działania. Powiedzieliśmy w nim, mówiąc do tych, którzyby się do pisania książek żądanych myśleli zabierać. "Aby zawsze mieli przed oczyma ten jedyny nauk i książek cel, "pożyteczność w życiu i społeczeństwie ludzkim. Instrukcyja częścią "i pomocą jest edukacyi człowieka, a edukacyja czynić go powinna "szczęśliwym i dla drugich pożytecznym., (a) Gdyby się to, któreśmy sobie i spolnikom robot naszych przepisałi, prawo ziściło; nauki zaostrzałyby dowcip, nie rozdrzażniając namiętności, oświecałyby prawdziwie rozum, nieoddzielnie prostując serce; miałyby Ojczyzna świadomych o swoich prawach i obowiązkach Obywatelów, nie szacujących samego umiętności pozorów, umiętnących rozeznawać chytrą i strzedz się iey silek.

W tym zamierzeniu trzeba nam było obrać sobie drogi najbezpieczniejsze, i środki więcej rozsądku i roztropności, niż blasku i szukaney z niezwycajnych wynalazków chwały mające. Trzeba było umiarkowaney cierpliwym oczekiwaniem w robieniu dzielności, pewni będąc, że rzecz ta, kiedy się dobrze stanie, nigdy późno nie będzie; że ważnością iey, dojrzałość w wybieraniu i sądzeniu rządzona być ma; że nagłym przedsięwzięciem przyspieszeniem, przedsięwzięciu samemu zaszkodzićby można. Idąc więc środkiem między ślepym do sta-
rych

(a) Artykuł VI. Obwieszczenia,

rych zwyczajów przywiązaniem, a niebezpiecznym nowości chwyta-
niem; nie ustępując od żywości w działaniu, a nie wpadając w nie-
rozmyślną skwapliwość, zewsząd potrzebne światła z pewnością zabie-
rać, a na doświadczeniu, na poznaniu dziecięcia i człowieka wszystko
zaśadzać, mieliśmy sobie za powinność. Uwagi każdego z nas z oso-
bna o sposobie prowadzenia nauk, którychby książki początkowe za-
dane być miały, na rzeczonych gruntach wsparte, zabierały pierw-
szych posiedzeń naszych robotę. Złożone w Archiwie Towarzystwa,
zostaną pamiętnymi świadkami dojrzałości w roztrząsaniu i radzeniu.

Wyniknął z takowego postępowania układ Książ Elementarnych;
układ taki, w którym za grunt Instrukcyi, Chrześcijańską i moralną
na prawie przyrodzonym zaśadzoną naukę, przez wszystkie bieg szkol-
ny dawać się mającą, założony, trzymano się wyboru umiętności
rzetelnie użytecznych; trzymano się w nich osnowy do pojęcia rosną-
cego człowieka, i do samego między umiętnościami związku stofo-
waney.

Szkół Woiewodzkich cel mieliśmy sobie przed oczy stawiony w
owych obwieszczenia wyrazach; „iż w nich młodzież wprawiona w
„dobre obyczaje, i ćwiczona w użytecznych naukach będzie, tym
„najszczegulnicy końcem, aby wychodząc z tychże Szkół, znajdo-
„wała się przygotowaną do wszelkich stanów, i do dalszych nauk tym-
„że stanom właściwych; co samo uczyni Młodzież Narodową nay-
zdatniejszą służyć Ojczyźnie. (b)

Arytmetyka, Geometrya, poznanie natury w dziełach i owo-
cach iey, kierująca rozmnożeniem i używaniem iey darow; nauka
stawiania machin z znajomością sił i praw ruszania, umiętność obra-
cania na pożytek, mocy, wagi i biegu wod, przepisy zachowania
zdrowia, używania władz duszy ku docieczeniu prawdy, i drugim
oneyże udzieleniu, nauka ięzyka oyczystego i powszechniejszego teraz
uczonym łacińskiego, uwagi o wymowie tak wolney, iako wiązaney;
wiadomości o kunsztach i rzemiosłach, te to nauki złożyły osnowę
umiętności, których Młodz Oyczysta w publicznych po Woiewodz-
twach Szkołach ma nabywać, te za materyą Książ Elementarnych po-
dane. Inne wyższe i szczegulnym stanom właściwe, Głównym w
Kraiu Szkołom zostawione są.

Za skuteczny otrzymania Książ Elementarnych órzodek osądzo-
no, iednych napisanie zdatnym już upatrzonym osobom zlecić, do
drugich ułożenia przez współ-ubieganie się każdego zaprosić, y wy-
znać.

(b) Artykuł II. Obwieszczenia.

Historia geograf

znaczonemi najlepszemu powodzeniu nagrodami zachęcić. Podano do tego przepisy, któreby wykonanie roboty i łatwiejsze i pewniejsze uczyniły. Zalecono biorącym się do pisania Książ, aby wprzód układy i osnowę dzieł zamierzonych Zgromadzeniu naszemu przysyła-
li: roztrząsania i osądzenia takowych układów poprzedzać miały, wy-
bor Autora i zlecenie samego dzieła.

Widzieliśmy z ukontentowaniem naszym, z upodobaniem i pochwałą Prześw: Kommissyi Edukacyney, dobre u ludzi nayuczeń-
szych, a co większa ludzi nayrozsądniejszych w naszym i obcych
kraiach, przyięcia Obwieszczenia względem Książ Elementarnych.
Mowiono i pisano nam; iako Obwieszczenie to dając poznawać my-
śli Prześw: Kommissyi co do oświecenia rozumu Młodzi Obywatel-
skiej, iawnie ukazywało, że chcemy, aby się uczono dla siebie i
dla Ojczyzny, a nie dla szkoły i okazania się drugim; że takim
spůsobem prowadzona Instrukcyja zadofyć czynić zdoła prawdziwemu
Edukacyi Narodowej celowi.

Za temi świadectwy, nastąpiły przyflane z różnych stron ukła-
dy, i niyby wzory Książ Elementarnych, które w roztrząsaniu będąc,
zabawiają teraz Zgromadzenie nasze. Niedostatek w jednych mate-
ryach żądanych układów, niedokładność i niezachowanie przepisu w
drugich przymusiły nas do ociągania się ieszcze z ostatecznym oko-
lich sądzeniem, dwa tylko wyjąwszy.

W tym przeciągu wypełniając czas od roztrząsania wzorow
wolny, przedsięwzięliśmy uczynić wybor i rozłożenie na Szkoły Klas-
ficznych Autorow, z którychby znaczniejszy i przyzwoitsze kawałki
wyciągnione do czytania i przekładania Uczniom podane były; każdy
z nas wziął na siebie pewny rodzaj Pisarzow lub materyi do uczy-
nienia tego wyboru. Wyszła w tym układzie tablica. Dają się w niej
widzieć tak rozrządzone do wyięcia miejsca Autorow, iż stosowane
będąc do nauk z Książ Elementarnych, każdej Szkole właściwych,
usłużyc mają i do rozszerzenia umiętności tam wyznaczoney, i do
wpoienia w Młódz, przez naykształtniejsze pism wzory, dobrego gu-
stu. Tak wzajem się nauka rzeczy, z nauką językow łączyć i wspie-
rać będą.

Trzeba nam było do tego wszystkiego podniety i pomocy. Nie
można nie pocuć z żalem, iak mnogie i mocne przeszkody przedsię-
wzięciu naszemu stawione były od przyczyn, które zasłoną milczenia
pokryć należy. Ale trzeba ku pociesze pospolitey wyznac, iakiey po-
mocy, iakiego wsparcia doznaliśmy, idąc za powinność każdemu Oby-
watelowi o dobro Ojczyście gorliwością.

Przyimiesz łaskawie, Nayaśnieysz PANIE, to całego Zgromadzenia naszego, które u Tronu W. K. Mci składamy wyznaczenie, iż nie zdolniejszego nie było utwierdzać i podsycać nas w usługach podjętych, jako przekonanie o wyfokim W. K. Mci zdaniu, że od dobrej Synow Oyczyzny edukacyi, zupełna powierzonego rządowi Twoim kraiu szczęśliwość zawisła; jako ta ufność, że zaszczycając W. K. Mę. Protekcyą swoją Prześw: Edukacyi Narodowej Kommissyą, raczyłeś nas wpływania tey opieki uczestnikami czynić, że za powodem obfitych światła TWOICH, gruntownie pożyteczne prace, acz w uciszeniu i bez błasku podjęte, godną Krolow sprawiedliwością zważyć i oszacować umiesz.

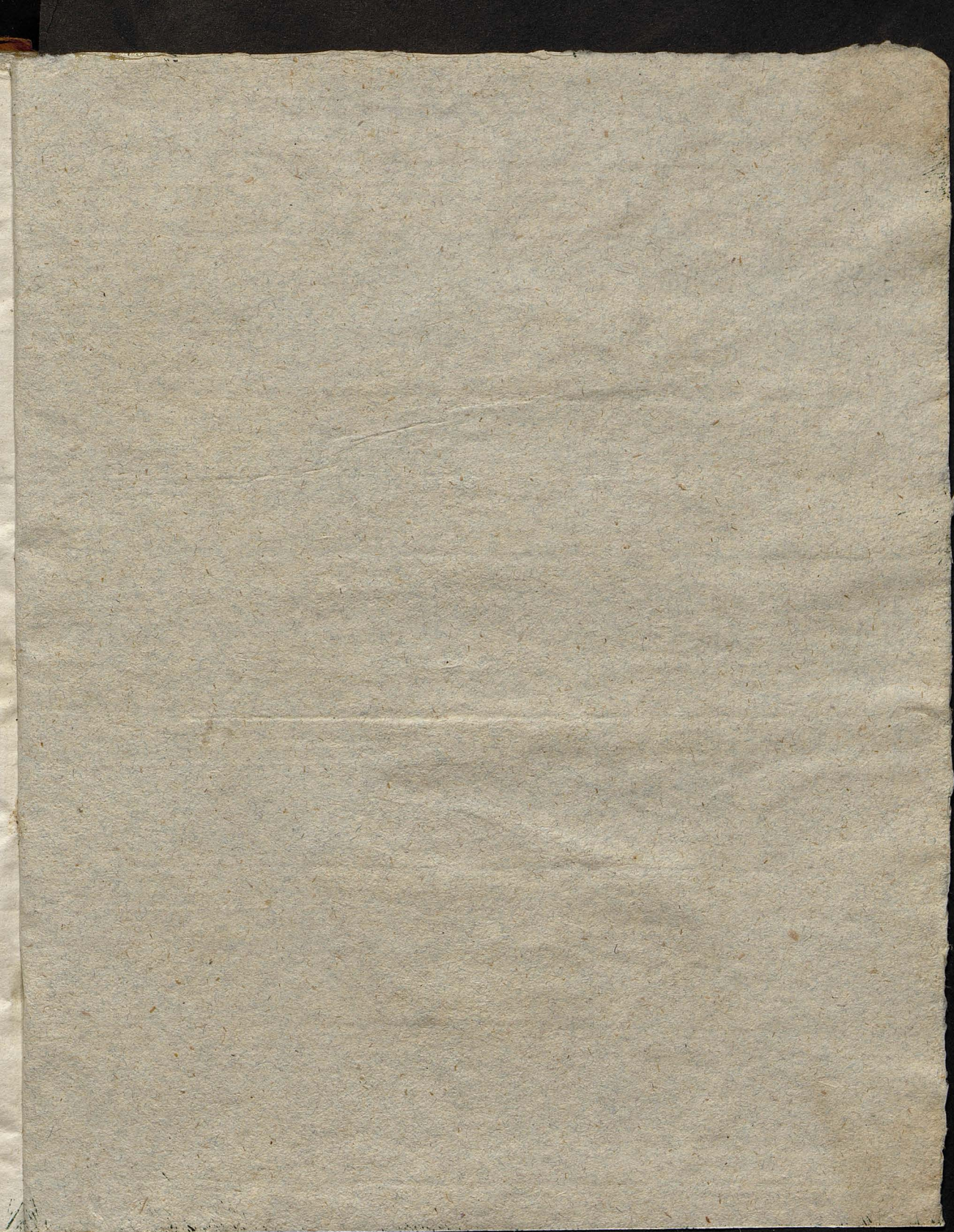
Przyimiesz Prześw: Kommissyjo Edukacyi Narodowej głośnie szczerych myśli naszych oświadczenie, żeśmy TOBIE ochotę i pokrzepienie w robotach od nas podejmowanych szczególnie winni. Miśo nam usługi nasze stosować do względów nayzacniejszego tego Zgromadzenia, którego postępowanie ukazuje do oczywistości każdemu, iż widząc całą naprawę Stanu Rzplitey nadzieję w Edukacyi Młodzieży, usilne starania swoje, przeciw powodzi przeszłok, na ten nayzbawienniejszy koniec obraca i natęża. Z pewnością idziemy za powodem rad i ustaw Zgromadzenia tego, którego światła niepozwalają nam powątpiewać o bezpieczeństwie przedsięwziętey drogi. Utwierdza nas nieomylnie o dobroci zamierzeń Prześw: Kommissyji zaufanie, kiedy widzimy dalekie tych Przechacnych Mężow chęci od własnych zyskow, i inney procz chwały i ukontentowania z pospolitych usług nadgrody, kiedy oni rzadkim przykładem gruntują tę prawdę, iż majątni w kraiu właściciele, z swoich przychodow usługi Rzplitey odprawować mają; a daley ieszcze zachodząc, z własnych majątności publiczny niedostatek na nieuchronne Edukacyi Narodowej wydatki częstokroć zastępują. Pofilają nas nakoniec w rozpoczętych pracach, odbierane ukontentowania i pochwalenia Prześw: Kommissyji dowody.

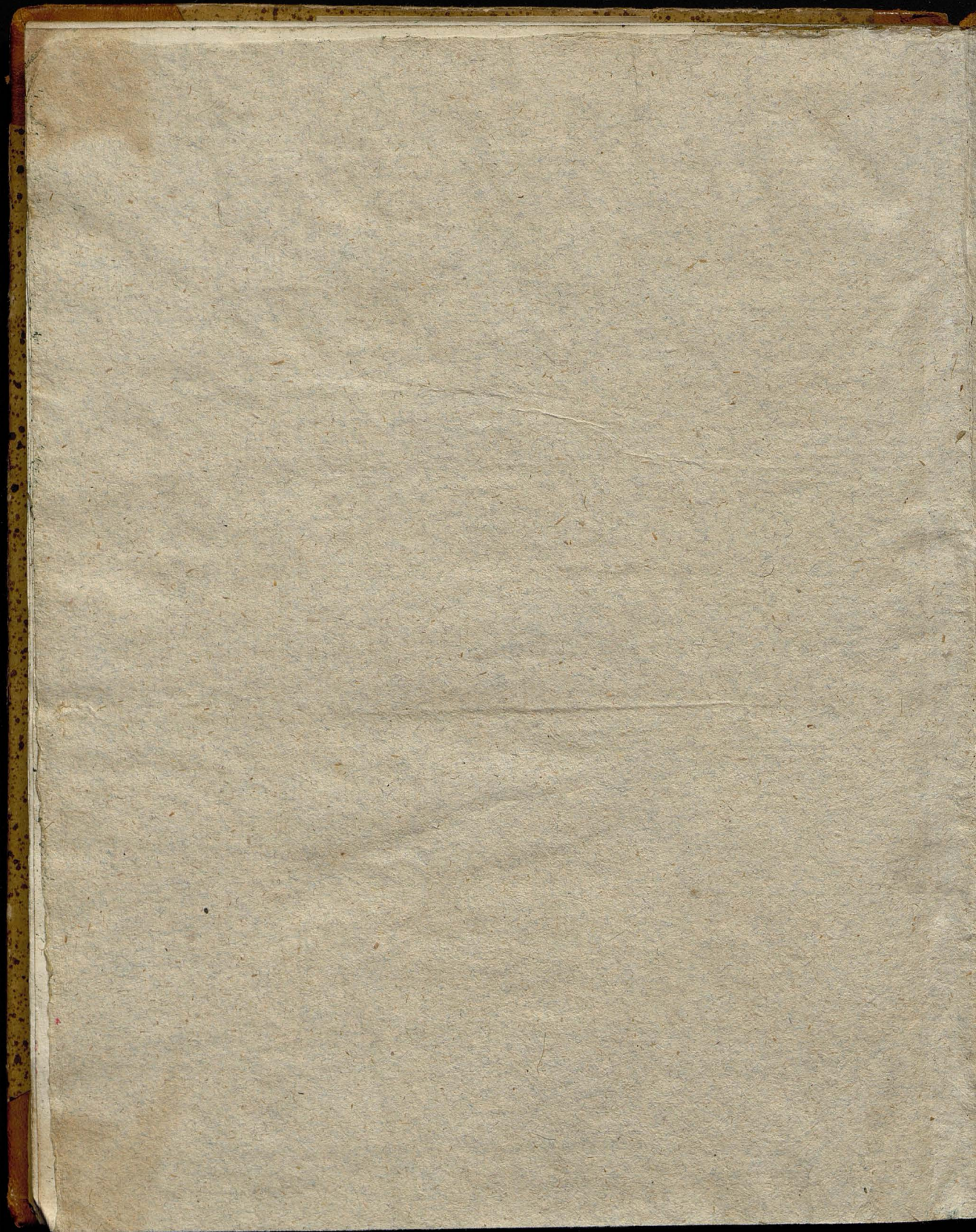
A mianowicie znamy być ślodką naszą powinnością, z wyznaczeniem sameyże Prześw: Kommissyji, łączyć sprawiedliwe oświadczenia, czym staraniom, czym radom podanie i prowadzenie tego dzieła się winno. Kiedy inne publiczne i naglące zabawy wielu z Przeświēt: Kommissyji Edukacyiney nie dopuszczwały zaszczycać posiedzenia nasze obecnością swoją, J.W. Potocki Pisarz W. Litt:, i J. W. Zamoyki stawali na czele robot naszych. Okazywała tym zacnym Osobom Prześw: Kommissyja wdzięczność swoją; myśmy z powodu światła, i pomocy Jch korzystali. Zawsze wiele u współ-żyjących i u potomności

ści ważyć będzie świadectwo Wielkiego w Ojczyźnie Męża J. W. Zamoyskiego, dane Pitarzowi W. Litt: przed Najjaśniejszym PANEM, świadectwo równą obojgu przynoszące chwałę. Zwłaszcza iż to naszym szczęściem i korzyścią było, widzieć Jch Spolnikami starań około celu nam zamierzonego. Jaki zażyczył dla Zgromadzenia naszego, iakie wsparcie i upoważnienie spraw Edukacyi, iakie upewnienie Narodu o pożyteczności dziełań naszych, widzieć Zamoyskiego sławnego tego w Europie, cnotą, urzędami, obywatelstwem Męża, całego się tey posłudze poświęcającego! Jakie dla nas podniety, iakie osłodzenie pracy, iakie objaśnienia, Ryszyć Go podającego nayzdrowsze rady, okazującego chęć gorącą wykonania zamysłów około Narodowej Edukacyi. Nie można nie przypominać sobie w Jędrzeiu Wielkiego Jana Zamoyskiego, którego rozumowi, staraniom i nakładom tyle nauk, tyle uczonych winna Polska! składamy te niepochlebne, ale z przeświadczenia i czucia podane oświadczenia nasze w sercach Obywatelów, i w nieśmiertelney pamięci Ojczyzny.

Zostaje nam upraszać iako naypokorniey W. K. Mci, aby łaskawą swoją opieką i obfitemi, które Ci światła twoie i władza rządzącego podaie, przyprawdzenia do skutku tego dzieła sposobami ochotę naszą ożywiać raczył; upraszać Prześw: Kommissyi Edukacyney, i całego Narodu, aby chętnym usług naszych przyięciem do dalszego w nich trwania i szczęśliwego dokonania, serca nam dodawać chcieli. Nam zacni współ-towarzysze, ta jest naychwalebniejsza założona nadgroda, widzieć kiedy, żeśmy przyłożyli się do tego, aby społeczeńść coraz lepszych miała ludzi, a Ojczyzna lepszych Obywatelów.

Biblioteka Jagiellońska

stdr0026221

